

KAREN JØRGENDATTER – EN RETSAG FRA NEDER DRÅBY 1764

Trin: Fra 7. klasse. Fag: Historie, dansk, kristendomskundskab og samfundsfag

INDHOLDSFORTEGNELSE

DANSK:

Uddrag fra bogen <i>Karen Jørgensdatter-sagen</i> s. 7-8	s.2
Kronologisk oversigt	s.3
Detaljeret kronologisk oversigt	s.5-8
Uddrag fra bogen <i>Karen Jørgensdatter-sagen</i> med originaltekst	s.9
Barnemordersken	s.10-11
Hvad betyder ordet	s.11

HISTORIE:

Sen enevælde	s.12
Samfund	s.13
Hverdag og arbejde	s.14
Tro og religion	s.15
Stænderforsamlinger	s.16
Stavnsbåndets ophævelse	s.17-18

SAMFUNDSFAG:

Hvad er kriminalitet	s.19
Den danske retsstat	s.20
Straf i Danmark	s.21

KAREN JØRGENDATTER – EN RETSAG FRA NEDER DRÅBY 1764

Trin: Fra 7. klasse. Fag: Historie, dansk, kristendomskundskab og samfundsfag

DANSK: Karen Jørgensdatter s. 7-8

Sagen mod Karen Jørgensdatter

En retssag ved Jægerspris birketing

I 1764 verserede der en sag ved birketinget, som stærkt optog sindene i lokalsamfundet. Karen Jørgensdatter var anklaget for at have født i dølgsmål d.v.s. i hemmelighed. Det var en meget alvorlig sag. En anklage for fødsel i dølgsmål var næsten automatisk det samme som en anklage for barnemord. Hvis fødslen skulle skjules, var det nemlig også nødvendigt at sørge for at barnet »forsvandt«.

Karen havde tjent næsten fem år i den samme plads som almindelig tjenestepige på en gård i Neder Dråby. Hun var en gæv pige, som nemt kunne klare det, som hendes husbond og madmor forventede af hende og lidt til. Hun var stor og kraftig af legemsbygning, så derfor håbede og troede hun, at hun kunne skjule det, da hun ved et uheld blev gravid.

Karen var født i 1733 i Landerslev, nogle få kilometer syd for Neder Dråby. Hun var altså 31 år gammel nu. Hendes far, Jørgen Jensen, var død, og moderen havde giftet sig igen. Karens mor, der hed Bodil Jacobsdatter, boede stadig i Landerslev, og det skete jævnligt, at Karen gik hjem for at besøge hende.

Konen på gården, hvor Karen tjente, hed Marie Mortensdatter. Marie var fire år yngre end sin tjenestepige, og da Karen var så dygtig til sit arbejde, havde de to en lidt mere jævnbyrdig stilling end normalt for en madmor og tjenestepige.

Marie var født i Neder Dråby i 1737. Hun boede altså stadig i den landsby, hvor hun var født. Hendes far boede også i Neder Dråby endnu. Han hed Morten Steffensen, og han gik hun til, hvis der var problemer, som ikke kunne klares inden for hjemmets egne vægge. Mortens bror, Rasmus Steffensen, og især dennes søn, altså Maries fætter, Steffen Rasmussen, kom til at spille en betydelig rolle i handlingsforløbet, da problemerne voksede folkene over hovedet på gården i Neder Dråby.

Marie havde på det tidspunkt fire børn i ægteskabet med sin mand Ole Joensen, og hun var gravid med det femte nu i høsten 1764. Ole og Marie var blevet gift i 1756, og på det tidspunkt havde de også overtaget fæstegården. Ole var født i 1732 i Lyngerup, en landsby, der ligger lidt syd for den førnævnte Landerslev, men ikke længere væk, end at den hørte til Gerlev sogn. Hans far hed Jon Andersen. I de år Ole havde været fæstebonde i Neder Dråby, skete det to gange, at han blev dømt for ulovligheder. Engang solgte han noget brænde, som han ikke måtte sælge af. En anden gang blev han dømt for at overtræde en forordning om ulovlig brændevinsfremstilling og krohold. Derfor havde han i et par omgange været sendt til København i nogle måneder i slaveri ved fæstningsarbejde.

Nu var myndighederne igen ude efter ham. Han og Marie var nemlig kørt en tur, og de var blevet borte en hel dag, selv om det var på et tidspunkt, hvor man skulle forvente, at de havde meget travlt med at høste. De havde også haft Karen med på vognen. Det var i sig selv ikke ulovligt, men når der nu gik det rygte om Karen, at hun var besvangret og nu tilligemed forsvundet fra egnen, så fandt myndighederne det hele lidt mistænkeligt.

KAREN JØRGENSEDDATTER – EN RETSAG FRA NEDER DRÅBY 1764

Trin: Fra 7. klasse. Fag: Historie, dansk, kristendomskundskab og samfundsfag

Kronologisk oversigt over vigtige begivenheder i sagen.

1759

Mikkelsdag (29. september)

Karen tiltræder som tjenestepige hos Ole og Marie.

1763

december

Ole og Karen har et seksuelt forhold. Karen bliver gravid.

1764

slutningen af april

Karen er hos lægen.

slutningen af juni

Det aftales at Karen i hemmelighed skal føde på Jordmoderhuset i København.

lørdag den 11. august

Ole, Marie og Karen begiver sig afsted mod København. Karen føder undervejs et formentligt dødfødt barn, og det døde barn begravnes i hemmelighed.

torsdag den 6. september

Ole og Marie afhøres første gang.

begyndelsen af september

Karen forlader sin plads for at skjule sig i København.

lørdag den 8. september

Maries søster i Strø afhøres.

onsdag den 12. september

Ole arresteres.

fredag den 21. september

Karen arresteres i København og føres til Jægerspris.

lørdag den 22. september

De afhøres alle tre. Marie arresteres.

mandag den 24. september

Ole og Marie bringes til åstedet nær Herlev.

torsdag den 27. september

Første retsmøde i sagen ved Jægerspris birketing.

natten mellem 30. og 31. oktober

Ole flygter fra arresten.

2. november

Ole fanges igen.

20. december

Birketinget afsiger dødsdomme over de tre anklagede.

1765

9. januar

Landstinget ændrer dødsdommene til korte fængselsstraffe og offentligt skrifte i kirken.

søndag den 11. november

Ole må i kirken bekende sin synd.

KAREN JØRGENSEDDATTER – EN RETSAG FRA NEDER DRÅBY 1764

Trin: Fra 7. klasse. Fag: Historie, dansk, kristendomskundskab og samfundsfag

Detaljeret kronologisk oversigt.

Karen Jørgensdatter blev i **1759** ansat som tjenestepige hos bonden Ole Joensen og konen Marie Mortensdatter på deres gård i Neder Dråby.

I slutningen af 1763 bliver Karen gravid med Ole, og da de tre finder ud af det i løbet af 1764, aftaler de, at Karen i hemmelighed skal føde på Jordmoderhuset i København.

Lørdag den 11. august 1764 begiver Ole, Marie og Karen sig afsted mod København. Karen føder undervejs et formentligt dødfødt barn, og det døde barn begravnes i hemmelighed.

I starten af september 1764 forsvinder Karen fra sin plads og gemmer sig i København. Det opdages, og Forvalteren på Jægerspris Slot undersøger sagen.

18. september 1764:

Forvalter Eskildsen finder ud af (bl.a. på baggrund af brev fra Steffen Rasmussen København) at:

1. Der har været rygter om, at Karen skulle være gravid.
2. Karen var hos lægen i foråret. Lægen mente hun var gravid, men konen Marie, der er med hos lægen, mener det ikke og prøver at bortforklare det.
3. Tjenestepigerne i Neder Dråby havde undersøgt Karens bryster, fordi de havde mistanke om, at hun var gravid.
4. Karen var i august blevet syg under høstarbejdet.
5. Karen, Ole og Marie er blevet set ved færgen til Frederikssund. De er også blevet set på vej mod København.
6. Under forhør 6. september siger Ole og Marie, at de ikke var i København, men hos Maries søster i Strø. Maries søster nægter dog under forhør, at søsteren har været hos hende.
7. Forvalteren anholder Ole d. 12. september og sætter ham i arrest i kælderen på Jægerspris Slot

1. retsmøde: 27. september 1764 på Jægerspris Slot

Til stede var blandt andre dommer Steffen Bang, 8 domsmænd, forvalter Eskildsen, skriveren Hans Christian Eller og de anklagede og alle vidnerne, heriblandt alle gårdmænd i Neder Dråby med koner og tjenestefolk.

Retssagen starter med, at vi får forvalterens (politiets) udlægning af sagen. Han beskriver, hvorfor han har mistanke til de tre.

Forhør af Marie m.fl. fra d. 6. september læses herefter op i retten.

Marie siger, at hun ikke vidste, at Karen var gravid.

Marie siger, at de var hos hendes syge søster i Strø de to, tre dage, de var væk i høsten.

Marie benægter, at Karen skulle have været syg i høsten.

Marie vidste ikke noget om, hvor Karen var forsvundet hen.

Tjenestedrengen hos Ole og Marie, Haagen Andersen, bliver afhørt med samme spørgsmål. Han kan huske, at Karen var syg i høsten.

Ole får de samme spørgsmål, og han svarer stort set lige som sin kone.

KAREN JØRGENSEDDATTER – EN RETSAG FRA NEDER DRÅBY 1764

Trin: Fra 7. klasse. Fag: Historie, dansk, kristendomskundskab og samfundsfag

Nyt forhør fra 12. september læses op:

Ole bliver konfronteret med, at Maries søster benægter at have haft besøg af dem i Strø. Derudover er der et vidne, Laurs Helsing fra Gerlev, der har set Ole og Marie med en kvinde på vognen mellem Måløv og Ballerup d. 11. august. Ole fastholder sine tidligere forklaringer og anholdes derefter.

Karen findes i København, og hun bliver sammen med Ole og Marie afhørt d. 22. september.

Forhøret læses op i retten, (s.25 -39)

De tre indrømmer nu at Karen var gravid, og at Ole var faderen. De fortæller om turen mod København og om fødslen. De fastholder dog, at barnet var dødfødt.

D. 24. september bliver de tre ført til stedet for fødslen, men man finder kun klædet, barnet havde været svøbt i.

Nu kommer den egentlige retssag.

Karen forhøres først, (s.40 - 42)

Spørgsmålene kredser meget om Karens tilstand lige op til fødslen. Flere af dem må være formuleret af en læge. Var barnet levendefødt, var de tre mordere og stod til dødsstraf. Karen holder fast ved tidligere forklaringer og nægter at have taget noget for at slå fosteret ihjel.

Så forhøres Marie, (s.42 - 44)

Igen spørges der mest til selve fødslen. Marie fastholder sin tidligere forklaring.

Ole forhøres (s. 44-45)

Ole holder fast i sin forklaring. Han siger dog nu, at han ville vende om på vej mod København, da han så, hvor dårligt hun havde det, men Karen fik ham overbevist om at fortsætte.

Sagen udsættes herefter i 14 dage for at finde forsvarer til de tre anklagede. Det er fordi, sagen er så alvorlig, normalt var der ingen forsvarer. Som forsvarer vælges en nabodommer, Claus Trane.

2. retsmøde: 11. oktober genoptages sagen.

Ole forhøres først. (s. 47 - 48)

Han bliver igen spurgt, om han fortalte om fødslen til andre. Det benægter han igen. Derudover bliver han spurgt om, hvorfor de ikke tog fosteret med hjem. Han svarer, at det tog Marie sig af, og at han selv var for bange til at tænke sig om.

Morten Steffensen, Maries far, afhøres.

Han kendte til aftalen om, at Karen skulle føde i jormoderhuset i København, men fik ikke noget at vide om, hvordan det var gået.

Tjenestepiger fra Neder Dråby bliver afhørt.

KAREN JØRGENSEDDATTER – EN RETSAG FRA NEDER DRÅBY 1764

Trin: Fra 7. klasse. Fag: Historie, dansk, kristendomskundskab og samfundsfag

De fortæller, at de har undersøgt hinandens og Karen bryster, efter hun var kommet hjem fra turen til København på mistanke om, at hun havde født. Karen gjorde modstand, men Maren Hansdatter fortæller, at hun tvang Karen til jorden og holdt hendes arme, så de andre kunne undersøge hende. Alle tjenestepigerne mente, at Karens bryster var anderledes end deres og havde længere brystvorter, så de fortalte hjemme, at Karen nok havde født. Forsvareren spurgte, om de tog Karens bryster ud, men de forklarede nu, at det gjorde Karen selv, da de spurgte hende.

Fire karle fra Neder Dråby afhøres.

To af dem fortæller, at de fra en gårdkone, Mette Knudsdatter, havde fået at vide, at en af dem måske skulle udlægges som barnefader til Karens barn.

Karens Jørgensdatters mor, Bodil Jacobsdatter afhøres.

Hun fortæller, at Karen var taget til København efter fødslen, fordi Ole havde aftalt, at Karen skulle i tjeneste derinde.

Sagen udsættes nu i otte dage.

3. retsmøde:

18. oktober er der nyt retsmøde

Gårdmændene i Neder Dråby afhøres først.

En af gårdmændene, Laurs Hansen, forklarede at rygtet gik, at Ole havde gjort Karen gravid. Marie havde i en barselsstue sagt, at når hun selv lå i barselsseng, så lagde Ole sig i sengen hos tjenestepigen.

Forsvareren spørger, hvor han har rygtet fra, og Laurs siger, at det kommer fra han egen kone.

Forsvareren vil vide, om Marie altid er så dum at fortælle den slags ting, og Laurs siger nej, men hun nok har fortalt det i et anfald af lystighed. Forsvareren spørger, om der i barselsstuer skænkes stærke drikke, og Laurs fortæller, at de får en drik godt øl. Laurs kendte ikke til andre rygter om Karen.

En anden gårdmand afhøres og kendte også rygtet om barselsstuen. Resten kendte det ikke.

Forsvareren udspørger nu Karen nærmere. Han synes Ole og Marie vil give Karen hele skylden.

Hvorfor ville Karen ikke føde i Neder Dråby, når fødslen næsten var i gang?

Karen svarede, at Marie havde foreslået at hente kvinder til hjælp dagen inden fødslen, da hun havde fået smerter. Karen havde afslået. Marie havde derefter talt med Ole, og de havde bedt Karen om selv at gå til København. Da Karen afslog på grund af sin tilstand, lavede de aftalen om, at Karen skulle tage til Færgestedet, og Marie og Ole ville komme og tage hende op. Hun fortæller at hun selv steg op i vognen med hjælp fra Marie.

Ole kørte meget hurtigt fra Færgestedet, men satte farten ned da Karen beklagede sig. Marie bad ham dog sætte farten op igen. Karen benægter, at Ole skulle have foreslået, at de vendte om. Karen kunne ikke fortælle noget om de byer de kørte igennem eller hvem de mødte på grund af smerter, men Ole havde bedt hende om at lade være med at jamre sig, når de mødte nogen, og han havde nævnt Laurs Helsings navn, da de mødte ham.

Karen fastholder sin tidligere forklaring om dagene op til fødslen og henlæggelse af barnet. Hun forklarer at Marie hjalp mere til ved selve fødslen end før fortalt.

KAREN JØRGENSEDDATTER – EN RETSAG FRA NEDER DRÅBY 1764

Trin: Fra 7. klasse. Fag: Historie, dansk, kristendomskundskab og samfundsfag

Karen fortæller, at hun havde fortalt sin mor om graviditeten 14 dage før, hun fortalte det til Ole og Marie. Hun fortalte ikke moderen om fødslen.

Karen fortæller igen, at det var Ole og Marie, der bad hende tage til København efter fødslen.

Gårdmandskonerne afhøres nu.

Anne Hansdatter fortæller, at Marie havde fortalt hende, at Ole lå hos tjenestepigen. Mette Knudsdatter fortæller om rygten om Karens graviditet.

Marie og Ole forhøres nu om Karens sidste forklaring.

De bekræfter Karens forklaring, men siger at Karen ikke klagede over smerter dagen inden turen til København. Marie siger, at hun ikke hjalp til ved selve fødslen, og de siger begge, at de ikke bad Karen om at tage til København efter fødslen.

Marie afhøres og Ole og Karens forhold.

Marie fortæller, at hun engang kom hjem en aften og fandt Ole og Karen i loen. De fortalte, de havde været ude og vande kvæget, men det troede Marie ikke på. Hun havde beskyldt Karen for at være sammen med manden, og Karen var gået hjem til sin mor i Landerslev i vrede. Hun var blevet væk i fire dage, og Ole havde skældt hende ud og truede med at slå hende, og Marie havde antaget hende igen, da hun kom tilbage.

Marie fortalte, at Ole nogle gange var hård ved hende. Sidste jul kom han hjem efter at have fået noget at drikke og slog hende på kroppen og i hovedet med sin pisk, fordi Marie havde antydnet at Karen måske var gravid og ikke syg. Marie fortalte til sidst, at hun var gravid med deres femte barn

Sagen udsættes til 2. november.

Ole flygter fra arresten d. 30. oktober, men anholdes igen d. 2. november, hvor der holdes nyt retsmøde.

4. retsmøde: 2. november.

Ole afhøres først.

Ole erkender at have slået Marie ved flere lejligheder, men ikke at have pisket hende og heller ikke i forbindelse med diskussion om Karen. Ole er villig til at aflægge ed på, at barnet var dødfødt.

Karen afhøres.

Hun udspørges om forholdet mellem Ole og Marie. Hun kender ikke til at Ole har slået Marie eller hvorfor, det skulle være sket. Hun husker lidt om, at Marie havde et blå øje.

Hun benægter, at hun har indsmigret sig hos Ole med frugt.

Også Karen er villig til at aflægge ed på, at barnet var dødfødt.

Hun sov på loftet hjemme hos Ole og Marie dagen efter fødslen, fordi hun ville skjule, at hun havde født. Hun benægter at have været sammen med andre end Ole. Han må altså være faderen.

Ole afhøres igen. Denne gang mest om sin flugt.

5. retsmøde: 3. november er der retsmøde om sagen i København, hvor Maries fætter Steffen

KAREN JØRGENSEDDATTER – EN RETSAG FRA NEDER DRÅBY 1764

Trin: Fra 7. klasse. Fag: Historie, dansk, kristendomskundskab og samfundsfag

Rasmussen og hans tjenestepiges søster Ingeborg Johansdatter afhøres.

Steffen fortæller, hvordan han har aftalt med sin kusine, at Karen kan komme ind til ham inden, hun skal føde. Hun skal have 20 rigsdaler med, for det koster det at lade barnet blive på Det Frie Jordmoderhus.

Da Steffen efter fødslen igen var i Jægerspris, prøver Ole at bilde ham ind, at Karen slet ikke har været gravid, men bare har narret alle. 8 dage efter kom Karen og søgte tilflugt hos Steffen i København, men han ville ikke have hende boende. Hans tjenestepige fik Karen sendt til sin søster Ingeborg Johansdatter.

18. september sender Steffen Rasmussen et brev til Forvalter Eskildsen, hvor han angiver Karens opholdssted. Han havde hørt rygter om hendes graviditet og fødsel i dølgsmål, og da han hørte om, at Ole var anholdt, mener han, det var hans pligt at angive Karen.

Ingeborg Johansdatter fortæller at Karen var hos hende i 12 dage. Karen havde fortalt om fødslen og det dødfødte barn.

6. retsmøde d. 29. nov.

Christen Nielsen og Lars Kaas, der hentede Karen i København, bliver afhørt. Der kommer ikke nyt frem. Anklager og forsvarer afleverer deres skriftlige indlæg.

Præsten bedømmer de tre anklagede skriftligt. Han er ret fordømmende over for dem, men forsvareren beder dommeren se bort fra den negative bedømmelse.

Ole har to tidligere straffe for at sælge brænde ulovligt og for ulovligt krohold.

20. december afsiges der dom.

Dommeren mener, at de tre anklagede har prøvet at skjule Karens graviditet. De ventede endda til fødselssmerterne var begyndt med at tage til København. Han mener, at de må have aftalt på forhånd, hvad de skulle gøre ved barnet, hvis det blev født, inden de kom derind. De diskuterede det jo slet ikke, da det var født. Efter fødslen prøvede de anklagede at skjule det. Karen sov på loftet og kom meget hurtigt i arbejde igen. Da myndighederne begyndte at interessere sig for sagen, blev Karen gemt i København. Der var ifølge dommeren ingen formildende omstændigheder og alle tre blev dømt til døden.

Sagen skulle nu endeligt afgøres ved Sjællandske Landsting.

Landstinget afsagde dom 9. januar 1765.

Dommeren her mente ikke, at de tre havde forsøgt at skjule graviditeten, men havde gjort passende forberedelser til fødslen.

De er alene skyldige i at have udsat rejsen for længe og i at have henlagt det døde foster i mosen.

For dette dømmes Karen 12 lod sølv i bøde og et års strafarbejde.

Ole 24 lod sølv i bøde og ½ års strafarbejde

Marie: Strafarbejde en måned.

D. 27. oktober 1765 bekendte Ole sin forbrydelse i kirken. Præsten skrev i kirkebogen, at Ole og de andre to var skyldige i mord og hor og burde være dømt hårdere.

KAREN JØRGENSDATTER – EN RETSAG FRA NEDER DRÅBY 1764

Trin: Fra 7. klasse. Fag: Historie, dansk, kristendomskundskab og samfundsfag

DANSK: KAREN JØRGENSDATTER S.13 originaltekst i kursiv.

Tjenestepigen Karen Jørgensdatter er sporløst forsvundet. Forvalter Eskildsen har en mistanke om hvorfor. Derfor har han sat en undersøgelse igang. Denne »relation«, beretning, er en opsummering af, hvad han havde fundet ud af indtil den 18. september 1764.

*Underdanigst Relation andgaaende een Affaire Concernerende
Bonden Olle Joensen, hustrue og Tieneste Piige Naunlig Karen Jørgensdatter,
som nogle Aar haver tient der, men nu er gaaed bort, og
ingen oplysning opdaget hvor hun er Afbleven, med viidere, Mistancken
Om hende er fornemmelig denne:*

Rygte om at Karen var besvangret.

*1. Der er løben et Røgte i Byen Nederdraabye at Folk siuntes dette
Qvind-Menniske maatte være besvangret, som*

Hun har været hos lægen lige efter påske.

*2. Bestyrckes af Chirurgus Hempels Beretning:5 At dette Menneske
var hos hannem og blev aareladt strax efter Paaske, og da syntes
hand noget om det sammen, og*

Marie fik et afføringsmiddel til Karen. Lægen mente Karen var gravid. Marie sagde, at det troede hun ikke.

*3. da Olle Joensens Koene noget derefter kom til Sr. Hempel for dette
Menniske og begierede noget til Piigen at Laxere Paa, foregivende
hun var Svag, hafde Forstoppelse Og hendes naturlige Maanedes
gang var stoppet, etc: det hand og gaf Koenen til hende, og derhos
sagde det blev vel bedre med hende, og spurgte Koenen, om Piigen
som hand syntes, ickelavede til barsel, det Koenen undskyldede hun
vidste intet af, og troede icke, thi Piigen havde tient hende længe, og
var aldtiid tyk og førr.*

Neder Dråbys tjenestepiger har undersøgt Karens bryster.

*4de. Nederdraabye tieneste Piiger, som hafde hende mistænkt, skal
have eengang ved deris Malke Samling Anfanget een Spøg Visitation
imellem dem selv, for at see hvem der kunde være beqvæm til
Amme, og deriblant skal de have haft fatt paa denne p.p.
NB. hvad deraf vil udkomme viides ey førend ved Examen ved
tinget.*

Barnemordersken M. WintersDom

Nu Straffens Time er endelig kommen,
Marie Winter, o hør nu Dommen!
Og tænk paa alle de Smaa, der led,
Som myrdet blev med Koldsindighed.

O, hvilken Kvinde med Moderhjærte,
Kan ikke røres ved Barnets Smerte,
Vil ikke værne om svage Siv,
For Barnet offere sin Kraft, sit Liv.

Og Du som voved at trodse Loven,
Og tænkte ei paa en Gud heroven,
Men frækt berøved de Spædes Liv,
O, Herre, naadigen dog tilgiv!

Vel sandt, hun ændsed ei Graad og Smerte
Saa kold og slet hendes Moderhjærte,
Med Livet maa hun nu sone det,
Fordi som Moder hun var saa slet.

En saadan Grumhed foruden Lige,
En Moders Pligter hun kunde svige!
Ei kunde ynkes ved Uskylds Graad,
Men frækt forøved hin Skændselsdaad.

Men Herren haver et vaagent Øie,
Paa Jord han skuer hver Ting saa nøie;
Han taaler ei, at der øves Sligt,
At Kvinden glemmer sin Moderpligt.

For Himlens Dommer hun snart vil stande,
Med Synden præget udi sin Pande,
Han dømme hende saa mild og god.
Skjøndt Dydens Vei hun saa frækt forlod.

Beretning

Høiesteret har i disse Dage stadfæstet Overrettens Dom, hvorved Barnemordersken **Marie Winter** skal have sit Liv forbrudt. Hun har i den lange Fængselstid ikke yttret nogen synlig Anger over sin Brøde, saa der er neppe nogen Mulighed for, at hun bliver benaadet. Men hvor forfærdelig er ikke ogsaa hendes Forbrydelse! At tænke sig en Moder, der saaledes som hende har kunnet med rolig Samvittighed dræbe sine 6 uskyldige Smaabørn, er saa uhørt, at man længe ikke har fundet noget Sidestykke i Unaturlighed. Man kan til Nød forstaa en stakkels ung Piges Fortvivlelse ved at blive forsludt af sin Forfører og som blottet for Alt ikke veed nogen Udvei til at forsørge sit Barn, kan begaa en saa uhyggelig For-

KAREN JØRGENSEDDATTER – EN RETSAG FRA NEDER DRÅBY 1764

Trin: Fra 7. klasse. Fag: Historie, dansk, kristendomskundskab og samfundsfag

brydelse, at ombringe sit Barn, men her foreligger ikke mindre end 6 saadanne Børnemord, saa al Medlidenhed og Deltagelse for hende vil være paa urette Plads.

Hun har forskyldt sin Straf og Loven maa ske Fyldest. Beretningen om alle disse Børnemord er saa bekjendt, at det vil være uforholdent at gjentage den her. Kun skal tilføies, at de 2 første Mord har hun begaaet i Sverrig, de 4 senere her i Landet. Hun hensidder i Arresthuset paa Bleigdamsveien i hvis Gaard man antager Henrettelsen vil foregaa. Dagen er endnu ubestemt. Efter hvad der meddeles i Bladene har et Flertal af Høiesteretsassessorerne indstillet hende til Benaadning; det vil derfor snart erfares, hvorvidt Hs: Maj, Kongen vil benaade hende.

HVAD BETYDER MON ...

	Mit bud	Det betyder
crepere		
delinqvent		
Fjerdingsvej		
esket		
agestolen		
dølgsmål		
hovedvandsæg		
mentionerede		
roullerede		
concernerende		
daure		
defensor		
demitteret		
echaperet		
gelassen		
limitation		
Khavn		
crone		
altereret		

KAREN JØRGENSEDDATTER – EN RETSAG FRA NEDER DRÅBY 1764

Trin: Fra 7. klasse. Fag: Historie, dansk, kristendomskundskab og samfundsfag

HISTORIE

fra Clio-online historiefaget.dk

Sen enevælde

Op gennem den sene enevælde begyndte landboreformerne gradvist at give bønderne mere frihed. Samtidig mistede adelen meget af sin magt. Oplysningstidens idealer om frihed vandt terræn og banede vejen for Grundlovens indførelse i 1849. I 1814 mistede Danmark Norge til Sverige grundet Englandskrigene.

Oplysningen

Verden var under kraftig forandring mod slutningen af 1700-tallet. Oplysningstankegangen havde for alvor slået rod i byernes borgere og hos dele af adelen. Man diskuterede, om bønder var en laverestående menneskerace, eller om de blot havde brug for uddannelse for at blive hevet op af deres åndelige mørke. Diskussionen havde rod i et andet aktuelt spørgsmål; hvorvidt bønderne burde have deres frihed eller ej.

Den franske revolution - Frihed, lighed og broderskab

I Frankrig udbrød der revolution i 1789 inspireret af den amerikanske uafhængighedserklæring fra 1776. Selv i Danmark kom revolutionære bånd og medaljer i trikolorens farver på mode blandt dele af Københavns borgerskab.

Revolutionens rædsel

Den franske konge Ludvig 16. blev halshugget i 1793. Efterfølgende var der en rædselsperiode med massehenrettelser og tortur, hvorefter mange danskere mistede troen på og sympatien for den franske revolution.

Revolutionens indflydelse

Revolutionen viste dog, at hvis kongerne og adelen ikke var parat til at give almindelige mennesker ret til at bestemme over sig selv, kunne de selv risikere at ende som Ludvig 16. Denne trussel var et stærkt våben for borgerskabet i deres kamp for en grundlov i Danmark.

Den nationalliberale leder Orla Lehmann skrev og truede kongen med, at hvis man ikke fik en grundlov, kunne man blive tvungen til at gribe til "fortvivlelsens selvhjælp". Grundloven blev underskrevet 5. juni 1849 af Frederik 7.

Danmark blev mindre

Danmark blev trukket ind i den franske general Napoleons krige i starten af 1800-tallet. Det medførte en række krige mod England fra 1801-1814.

Værst gik det for sig i 1807, hvor København blev bombet. Krigene medførte, at Danmark gik fallit i 1813 og måtte afstå Norge til Sverige i 1814.

Samfund i sen enevælde

Borgerskabet begyndte i den sene enevælde at gøre krav på medbestemmelse, og bønderne fik deres frihed. Den almindelige værnepligt blev indført, og adelen mistede en stor del af sin magt.

KAREN JØRGENSEDDATTER – EN RETSAG FRA NEDER DRÅBY 1764

Trin: Fra 7. klasse. Fag: Historie, dansk, kristendomskundskab og samfundsfag

Standssamfundet

Standssamfundets opdeling i de fire stænder - bønder, borgere, de gejstlige og adelen - fungerede side om side med enevældens rangordning. Folk, som var blevet udnævnt og forfremmet af kongen, var derfor ifølge rangordningen finere end dem fra de gamle adels-slægter. En adelsmand kunne dog godt være begge dele.

Borgerskabet

Byens borgere var begyndt at blive meget selvbevidste. Det var frem for alt adelen, som de ikke kunne lide, fordi selv den fattigste adelsmand altid ville stå over den rigeste købmand. Borgerne mente, at de havde krav på at få politisk indflydelse. De mente, at man skulle gøre sig fortjent til at nyde privilegier, status og friheder. Evner og kundskaber skulle afgøre ens sociale rang, ikke hvem man var født af.

Bønder

Efter stavnsbåndets ophævelse i 1788 kunne bønderne flytte, hvorhen de ville, og de begyndte at købe deres egne gårde. Så slap de for fæste og dermed også for **hoveriet**. De kunne nu selv bestemme, hvordan de ville dyrke deres jord, men det betød også, at der ikke var nogen herremand til at hjælpe dem, hvis køerne døde, eller der var misvækst. Det var derfor ikke alle bønder, der var begejstrede for at være selvejere.

Stavnsbåndets ophævelse

Stavnsbåndets ophævelse var først og fremmest en militær reform. I stedet blev der indført almindelig værnepligt for alle bønder. Før reformerne var det herremanden, som skulle udpege, hvilke bønder der skulle være landsoldater, hvilket gav ham stor magt.

Gejstligheden

Kirkens præster mødte stor modstand fra de gudelige vækkelser. Det var grupper i befolkningen, som var uenige i præsternes måde at fortolke kristendommen og Bibelen på. Nogle steder udviklede det sig til slagsmål foran landsbykirken mellem vækkelserne på den ene side og præsterne med deres tilhængere på den anden.

Adelen

Adelen var splittet. Nogle adelsmænd støttede både den franske revolutions frihedsideer og opløsningen af fæstesystemet. Andre var mere konservative og mente ikke, at bønderne kunne administrere friheden.

Man så på dem som dyr i en zoologisk have, der var vant til fangenskab og faste rammer. Nogle mente endda, at bønder var en laverestående menneskerace.

Den mistede magt

Efter stavnsbåndets afskaffelse mistede godsejerne en stor del af sin magt over bønderne. Både fordi de ikke kunne true med soldatertjeneste, og fordi de i 1791 helt mistede retten til at straffe dem.

De mest almindelige strafferedskaber var kag og træhest og at blive smidt i "hullet". Det var dog, selv efter 1791, stadig tilladt at afstraffe husmandsfolk og daglejere, da alle havde ret til at straffe deres tjenestefolk.

KAREN JØRGENSEDATTER – EN RETSAG FRA NEDER DRÅBY 1764

Trin: Fra 7. klasse. Fag: Historie, dansk, kristendomskundskab og samfundsfag

Hverdag og arbejde i sen enevælde

Bonden udviklede sig til en moderne landmand, som producerede de varer markedet efterspurgte. Det var dog **husmændene**, som måtte betale for bondens fremgang. I de finere samfundslag mødtes man i salonerne og diskuterede ivrigt alle tidens nye ideer.

Fra bonde til landmand

Efterhånden som bønderne blev **selvejere**, havde de mere tid og lyst til at tjene penge. Man var sikker på, at alt det arbejde, som man lagde i gården, kunne sælges for penge, og vigtigst af alt - at gården ville gå i arv til ens børn. Som **fæstebonde** kunne man godt risikere, at herremanden gav gården til en anden, og så ville alt arbejdet være spildt.

Bonden begyndte at producere varer efter, hvad markedet ville have for at få den bedste pris, i stedet for at dyrke det som han plejede at dyrke til eget brug. Han var ved at udvikle sig til en moderne landmand.

Fine fornemmelser

Efterhånden, som bønderne blev rigere, fik de også fine fornemmelser og begyndte at efterligne **borgerskabet**. De fik finere stuer og møbler, og de distancerede sig fra deres tjenestefolk. Hvor de før i tiden alle sad bænket i stuen og spiste sammen, begyndte bønderne nu så småt at blive for fine til dette. De ansatte karle og piger skulle nu til at spise for sig selv i folkestuen.

Husmænd og daglejere

Husmændene var dem, der betalte prisen for bøndernes nye frihed. Det blev nemlig dem, der måtte udføre hoveriarbejdet på godserne. Og da bønderne købte jorderne omkring landsbyerne, forsvandt mange af de gamle fælleder, hvor husmændene før kunne have en ko og nogle får græssende.

De blev derfor oftere nødt til at få hyre som **daglejere** på en af gårdene eller på godset for at overleve.

Borgerskabet

Foruden de typiske borgerskabserhverv som købmand eller håndværker var især et arbejde som embedsmand i staten eller en karriere som **officer** i hæren eller flåden gode stillinger, der gjorde det muligt at bevæge sig opad på rangstigen.

Salonen

At holde salon var en af tidens store modediller. Her mødtes borgerskab og **adel** og diskuterede livligt alt det nye, der skete i verden lige fra kvindefrigørelse og **demokrati** til litteratur og poesi.

Det skete i private hjem og var en vigtig måde at få kontakter på, hvis man som fx kunstner gerne ville frem i kulturlivet. Man spillede musik og sang for hinanden i salonerne.

Fristedet

Grunden til, at salonerne blev så vigtige, var bl.a., at der ingen reel pressefrihed var. Man måtte derfor mødes privat for at diskutere landets politik og nye provokerende ideer som kvindefrigørelse og demokrati.

KAREN JØRGENSEDDATTER – EN RETSAG FRA NEDER DRÅBY 1764

Trin: Fra 7. klasse. Fag: Historie, dansk, kristendomskundskab og samfundsfag

Tro og religion i sen enevælde

Bønderne begyndte at få deres egen mening om kristendommen, og de protesterede åbenlyst mod præster og embedsmænd.

Pietismen bekæmpede folketroen hårdt, og den første erklærede **ateist** udgav bøger om, at selv det at tro på Gud var overtro.

Bønder kan også fortolke Bibelen

Efterhånden, som bønderne begyndte at lære at læse, begyndte de også at stille spørgsmål ved præsternes fortolkning af kristendommen.

Vækkelsesbevægelser blev betegnelsen på en række forskellige pietistiske retninger, som alle gik ind for en mere from og personlig kristendom.

Man har kaldt de gudelige **vækkelser** for starten på **demokratiet** i Danmark. De var de første folkebevægelser, som gik imod landets love. De afholdt sig ikke fra at gå udenom embedsmændene for at klage direkte til kongen selv. De blev ledet af almindelige folk og gav derfor landbefolkningen en ny og stærk selvbevidsthed.

De skulle senere splitte sig op i to af 1800-tallets stærkeste bevægelser - **Indre mission** og **Grundtvigianismen**.

Opgør med den gamle folketro

Pietisterne var også stærke modstandere af alle former for folketro. Herunder hørte de gamle katolske **traditioner**, hvilket skabte kraftige gnidninger i en hel del små samfund.

De mange fester, som fulgte landbrugets årlige rytme, blev der forsøgt slået hårdt ned på. Fx majfesten, hvor man dansede rundt om majstangen for at fejre sommeren. Også høstfesterne, julen og fastelavn havde **hedenske** og katolske træk.

De mange voksenlege, dans, drikkeri og spil, samt ikke mindst den løsslupne seksualitet ved disse fester, var en torn i øjet på de vakte og de præster, som støttede dem.

Det første opgør med Gud

Den første erklærede **ateist**, den franske baron d'Holbach, udgav fra 1761 og en årrække frem flere bøger, som for første gang direkte angreb kristendommen.

I bogen *Kristendommen Afsløret* og *Naturens System* hævdede han, at kristendommen og religion generelt modarbejdede menneskets moralske udvikling. Flere begyndte efter ham så småt at stille spørgsmål ved Guds eksistens.

KAREN JØRGENSEDDATTER – EN RETSAG FRA NEDER DRÅBY 1764

Trin: Fra 7. klasse. Fag: Historie, dansk, kristendomskundskab og samfundsfag

Stænderforsamlinger

Stænderforsamlingerne var et sted, hvor repræsentanter for de forskellige grupper i samfundet kunne diskutere politik. Den enevældige konge opfattede stænderforsamlingerne som en trussel mod sin magt, men på grund af pres fra udlandet, tillod han dem i 1834.

Stænder.

En stand var en bestemt gruppe i samfundet. De fire stænder var: Adelen, gejstligheden, borgerne i byerne og bønderne. En stænderforsamling bestod af repræsentanter for disse fire grupper. På stænderforsamlingen diskuterede man statens økonomi og andre politiske spørgsmål. Man bestemte dog ikke noget, man rådgav kun kongen. Han bestemte selv, om han ville følge disse råd.

De første stænderforsamlinger

Den første stænderforsamling blev indkaldt i 1468 af Christian 1. Indkaldelser herefter skete yderst uregelmæssigt, og anledningen var altid en konkret sag. Der blev afholdt i alt 6 stændermøder inden mødet i 1536, hvor dagsordenen var reformationen. Efter omkring år 1600 var bønderne ikke længere repræsenteret, heller ikke på et møde i København i 1660, hvor Danmark blev et arverige med efterfølgende enevælde, og stænderforsamlingerne blev overflødige.

De rådgivende stænderforsamlinger

Den danske konge, Frederik 6., regerede enevældigt. Han ville ikke lade folket deltage i politik, da han var bange for, at det ville føre til folkestyre. Det var på grund af pres fra Tyskland, at kongen indførte de rådgivende stænderforsamlinger. På dette tidspunkt var Tyskland ikke ét land. Det bestod af mange små stater, der var regeret af hver sin fyrste. Disse fyrstedømmer havde slået sig sammen i Det tyske Forbund. Den danske konge regerede som hertug i Slesvig og Holsten, der var medlemmer af Det tyske Forbund. Derfor var Frederik 6. nødt til at gøre, som forbundet besluttede. Det tyske Forbund havde lovet befolkningen i Holsten, at de måtte få en rådgivende stænderforsamling. Frederik 6. måtte gå med til dette. Han var derfor nødt til også at lade resten af Helstaten få stænderforsamlinger, fordi han ikke kunne nægte resten af Det Danske Rige den samme ret. Dette blev besluttet i 1831, men det var først i 1834, at de rådgivende stænderforsamlinger mødtes første gang.

Hvor blev de holdt?

I alt var der fire rådgivende stænderforsamlinger: Den for Sjælland, Fyn og de andre danske øer samledes i Roskilde. Den for Jylland samledes i Viborg. Den for Slesvig samledes i byen Slesvig, og den for Holsten samledes i byen Itzehoe.

Hvem måtte stemme?

De rådgivende stænderforsamlinger gav landets befolkning mulighed for at diskutere enevældens politik, men det var stadig langt fra at være et demokratisk system. Fx skulle man eje en vis mængde jord for at måtte stemme. Man skulle eje endnu mere jord for at kunne blive valgt til stænderforsamlingerne. I alt var det kun tre procent af befolkningen, der måtte stemme. Alligevel var de rådgivende stænderforsamlinger med til at gøre befolkningen politisk bevidst. På den måde kan man sige, at de var en del af den bevægelse, der førte til, at Danmark blev et demokrati i 1849. Herefter blev stænderforsamlingerne for kongerigets vedkommende afløst af Rigsdagen.

KAREN JØRGENSEDDATTER – EN RETSAG FRA NEDER DRÅBY 1764

Trin: Fra 7. klasse. Fag: Historie, dansk, kristendomskundskab og samfundsfag

Stavnsbåndets ophævelse

Den 20. juni 1788 blev **stavnsbåndet** ophævet som en del af landboreformerne. De sigtede mod at forbedre bondens økonomiske og personlige frihed. De førte også til et mere effektivt landbrug.

Fra fæstebonde til selvejer

Når en bonde var **fæstebonde** ejede han ikke sin jord, gård, redskaber eller dyr selv. De var ejet af godsejeren. Bonden lejede sig ind på gården ved at betale en **afgift** af gårdens indtjening, og samtidig arbejdede han på godsejerens jord. Det kaldes at yde **hoveri**.

Arvefæste

Processen frem mod bøndernes frihed startede omkring 1760, hvor fæstebønder fik lov til at lade fæstet gå i arv fra far til søn.

Selveje

De første køb af jord til **selveje** skete i 1750'erne i Vestjylland, og salg af **ryttergods** fra 1764 betød i Jylland og på Fyn, at mange blev **selvejere**. De slap for hoveri og kunne i stedet bruge deres kræfter på egen jord. Den økonomiske frihed virkede på bøndernes gåpåmod og øgede deres indtjening. I processen fra **fæste** til selveje, opstod den frie bondestand, men der fandtes stadig **husmænd** og **daglejere**, der var fattige og som ikke ejede jord selv.

Udskiftning

Fra 1750'erne begyndte bønderne at samle deres jord på få, store marker. Førhen havde de mange, små strimler jord (**åse**) omkring landsbyen. Samlingen af jorden kaldtes **udskiftning**. I 1781 lovgav kongen om, at udskiftning i en landsby skulle ske, hvis blot én gård ønskede det. Herefter gik det stærkt med udskiftningen i Danmark, og i begyndelsen af 1800-tallet var næsten al jord i Danmark udskiftet.

Landsbyfællesskabet opløses

Udskiftningen af jorden afsluttede en lang periode, hvor bønderne havde dyrket jorden efter fælles aftale. Det var fx ikke længere nødvendigt at aftale **på landsbystævnet**, hvornår der skulle arbejdes. Markerne ejedes af den enkelte bonde, hvilket gav frihed. Bønderne flyttede deres gårde ud på deres marker, og hermed ophørte landsbyfællesskabet.

Stavnsbåndet

I 1733 bestemte kongen, at unge mænd (14-36 år) ikke måtte rejse væk fra deres bopæl uden tilladelse. De var bundet til deres **hjemstavn**, deraf navnet stavnsbåndet. Loven om stavnsbåndet blev indført, fordi godsejerne skulle stille med soldater - **landmilitserne**. Derudover havde godserne også brug for fæstebønder som arbejdskraft.

Stavnsbåndets ophævelse

I 1784 satte godsejeren, Grev C.D. Reventlow, gang i landboreformerne på Christian 7.s nordsjællandske jorde. Det lykkedes ham at få kronprins Frederik (6.) til at lave en undersøgelse, der skulle se på bøndernes forhold. Den endte med afskaffelsen af stavnsbåndet i 1788. Udskrivningen af soldater overgik fra godserne til staten.

Skoleloven 1814

KAREN JØRGENSEDDATTER – EN RETSAG FRA NEDER DRÅBY 1764

Trin: Fra 7. klasse. Fag: Historie, dansk, kristendomskundskab og samfundsfag

Den sidste del af landboreformerne var indførelsen af skoleloven i 1814, hvor undervisningspligt fra 6-7 års alderen og indtil konfirmationen blev en realitet.

KAREN JØRGENSEDDATTER – EN RETSAG FRA NEDER DRÅBY 1764

Trin: Fra 7. klasse. Fag: Historie, dansk, kristendomskundskab og samfundsfag

SAMFUNDSFAG.

Fra clio-online. Samfundsfaget.dk

Hvad er kriminalitet?

Alle samfund har nogle love for, hvad der er rigtigt og forkert. Et samfund kan ikke fungere, hvis alle gør, som de selv vil. Hvis man overtræder samfundets love, bliver man straffet. I Danmark er det Straffeloven, der beskriver, hvilke handlinger der er kriminelle.

Et brud mod samfundets regler

Hvis en handling opfattes som kriminel, betyder det, at samfundet finder handlingen uacceptabel og forkert. Man har forbrudt sig mod samfundets love og er dermed skyldig i en lovovertrædelse. Nogle overtrædelser er så alvorlige, at man kalder det for kriminalitet. Synet på, hvad der er kriminelt, har udviklet sig gennem tiden. I middelalderen blev tyveri betragtet som en værre forbrydelse end mord og medførte ofte dødsstraf. I dag betragter man mord som den mest forkastelige og uacceptable handling.

Straffeloven

I Danmark er det Straffeloven, som beskriver, hvilke handlinger der er kriminelle. Straffeloven skelner mellem forskellige former for kriminalitet. Fx findes der ejendomsforbrydelser (fx røveri, hæleri, tyveri og svindel), vold (fx overfald og mord) og sædelighedsforbrydelser (fx voldtægt og pædofili). Udover disse overordnede kategorier findes der også andre former for kriminalitet, fx spritbilisme og besiddelse af narkotika.

Straf

I Straffeloven står der også, hvilke straffe de forskellige forbrydelser medfører. Typisk straffer man voldelig kriminalitet hårdest. Drab og terror er former for kriminalitet, der i Danmark kan give fængsel på livstid. Andre former for kriminalitet, fx ulovlig download af musik, bliver stort set ikke straffet, men anses stadig for at være kriminelle handlinger.

Kriminalitet i Danmark

I 2008 blev der anmeldt 471.285 kriminelle handlinger til politiet. Meget kriminalitet bliver dog aldrig anmeldt til politiet. Det kan fx være, fordi et voldsoffer frygter at blive overfaldet igen, hvis han går til politiet med en anmeldelse. Dette kalder man for kriminalitetens mørketal. Det betyder, at der altid vil være kriminalitet, som vi ikke kender til. Danmark er dog stadig et af de mindst kriminelle lande i verden.

Kriminalitet som samfundsproblem

Staten har til opgave at beskytte borgerne i samfundet. Bekæmpelse af kriminalitet er derfor en af de mest afgørende politiske opgaver. Politikere har forskellige syn på denne opgave. Nogle ønsker at bekæmpe kriminalitet gennem hårdere straffe, mens andre ønsker mere forebyggelse. Uanset hvilken form for bekæmpelse man er tilhænger af, så er kriminalitet ikke ligeligt fordelt i den danske befolkning. Statistikken viser fx, at unge, arbejdsløse mænd er den samfundsgruppe, der er mest kriminelle.

KAREN JØRGENSEDATTER – EN RETSAG FRA NEDER DRÅBY 1764

Trin: Fra 7. klasse. Fag: Historie, dansk, kristendomskundskab og samfundsfag

Den danske retsstat

Retsstaten er en vigtig grundsten i et demokratisk samfund. I en retsstat er magterne skarpt adskilt, så én person eller myndighed ikke har ubegrænsede beføjelser. Retsstaten garanterer desuden borgerne retssikkerhed og en række frihedsrettigheder.

Grundloven og retsstaten

Grundloven er kernen i den danske retsstat. Et vigtigt element i grundloven er princippet om magtens tredeling. Tredelingen sikrer, at magten i Danmark ikke er centreret omkring én person eller myndighed, men i stedet er opdelt i en lovgivende, en udøvende og en dømmende magt.

De tre instanser kontrollerer hinanden, så ingen misbruger den tildelte magt. Et andet grundlæggende princip er tanken om borgernes retssikkerhed.

Retssikkerhed

Retssikkerhed handler om at sikre, at borgerne er beskyttet mod overgreb fra staten. Det betyder, at der er nogle regler og normer for borgernes møde med myndighederne. En grundlæggende regel er, at der skal være lighed for loven. Det vil sige, at alle er sikret en retfærdig og lige behandling.

Fx må politiet ikke tilbageholde borgerne uden grund eller sætte folk i fængsel uden en retssag. Identiske forbrydelser skal tillige straffes ens, og det offentlige skal tilbyde den samme service til alle borgere - uanset indkomst, hudfarve eller køn.

Rettigheder i retsstaten

Den danske grundlov sikrer også den enkelte borger en række frihedsrettigheder. En af de helt centrale er ytringsfriheden, som giver borgerne mulighed for at udtrykke deres mening uden andres godkendelse.

Ligeledes giver forsamlings- og foreningsfriheden borgerne mulighed for at samle sig og danne foreninger uden tilladelse fra politiet eller andre myndigheder. Religionsfrihed er også grundlæggende for en retsstat. Det betyder, at man har ret til at dyrke sin religion uden indblanding fra staten.

Retsstaten under pres?

Efter 11. september 2001 har mange af verdens lande lavet nye antiterrorlove. I Danmark har Folketinget vedtaget to terrorpakker, som har givet efterretningstjenesterne øgede beføjelser. Terrorpakkerne har medført, at alle sms'er, e-mails og internettrafik skal registreres. Samtidig er det blevet lettere for politiet at tilbageholde terrormistænkte.

Tunesersagen er et godt eksempel, der har skabt meget debat om retsstatens tilstand. Flere juridiske eksperter har fx fremhævet, at terrorpakkerne har været med til at svække den enkelte borgers rettigheder.

Politikerne står derfor i et dilemma, når de skal vurdere, om statens sikkerhed skal komme før den enkelte borgers retssikkerhed.

KAREN JØRGENSEDATTER – EN RETSAG FRA NEDER DRÅBY 1764

Trin: Fra 7. klasse. Fag: Historie, dansk, kristendomskundskab og samfundsfag

Straf i Danmark

Det er Folketinget, der bestemmer, hvilke love der skal gælde i Danmark. Domstolene afgør, om lovene er blevet brudt, og hvilken straf lovovertræderen skal have. I Danmark kan man kun dømmes for en forbrydelse, hvis man er blevet dømt af en dommer. Indtil da er man – formelt set – uskyldig.

Forbrydelse og straf

Formålet med straf er at afskrække og forhindre folk fra at bryde loven. Der findes forskellige former for straf. Det er forbrydelsens karakter, der bestemmer, hvilken straf en lovovertræder skal idømmes. Hvis man fx har kørt på cykel uden lys, får man kun en bøde. Men hvis man har slået et andet menneske ihjel, får man ofte en lang fængselsstraf.

Typer af straf

Man har gennem tiden brug mange forskellige former for straf. Tilbage i middelalderen var det ikke ualmindeligt at blive idømt meget grusomme straffe selv for små forbrydelser. Henrettelser, piskeslag og afhugning af kropsdele var hverdagskost. Det er man heldigvis gået væk fra i Danmark, men nogle steder i verden bruger man stadig disse former for straf, fx i Saudi-Arabien.

Ubetinget og betinget fængsel

Ubetinget fængsel er den strengeste form for straf i Danmark. En ubetinget fængselsdom kan være mellem en måned og livstid. I Danmark betyder livstid som oftest 16 års fængsel. Nogle gange kan man prøveløslades efter 2/3 af afsoningen. Hvis man derimod får en betinget fængselsstraf, kommer man kun i fængsel, hvis man begår ny kriminalitet inden for en periode, som domstolen har fastsat.

Alternative straffe

De senere år har nogle fået lov til at afsone deres straf i hjemmet. Så skal de bære en fodlænke. Lænken indeholder en GPS, som giver besked til politiet, hvis den dømte forlader et bestemt område.

En anden straf er samfundstjeneste. Her dømmes lovovertræderen til at hjælpe samfundet med nogle opgaver. Det kunne være at arbejde for en offentlig institution, en forening eller en velgørende organisation.

Forvaring

Nogle dømte har begået meget alvorlige forbrydelser, fordi de er psykisk syge. Så kan de ikke komme i fængsel. I stedet får de en tidsubestemt straf. Det betyder, at de skal være på en lukket institution, indtil domstolene i samråd med en læge vurderer, at det er sikkert at løslade dem.

Strengere straffe?

Diskussionen af forholdet mellem forbrydelse og straf fylder meget i dansk politik. Fortalere for strengere straffe mener, at folk vil undlade at begå kriminalitet, hvis de ved, at straffen er hård. Omvendt mener modstandere af strengere straffe, at de ikke virker, fordi kriminalitet ofte opstår i affekt. I en sådan situation tænker man ikke over konsekvenserne af sine handlinger, fordi man er overvældet af følelser.